

МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА

ПРАВОВІ НОВЕЛИ

Науковий юридичний журнал

№ 27/2025

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Науковий юридичний журнал «Правові новели» засновано рішенням Вченої ради Міжнародного університету бізнесу і права 06.12.2012 р., протокол № 5

Журнал внесено до категорії «Б» (спеціальність D8. Право) переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук відповідно до Наказу МОН України від 17.03.2020 р. № 409 (додаток № 1).

Видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща).

Засновник: Заклад вищої освіти
«Міжнародний університет бізнесу і права», Україна,
73039, м. Херсон, вул. 49 Гвардійської Дивізії, 25-А
тел.факс (0552) 33-66-86
e-mail: editor@legalnovels.in.ua
web: www.legalnovels.in.ua

Періодичність видання: 3 рази на рік. Мова видання: українська, англійська

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1912 від 30.05.2024 року.

Ідентифікатор медіа: R30-04846

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права» (вул. 49-ї Гвардійської Херсонської дивізії, 37А, м. Херсон, 73038, e-mail: mubip@mubip.org.ua, Тел.: +38 098 2651436).

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжнародного університету бізнесу і права
19.12.2025 р., протокол № 5

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Головний редактор: **Воронін Я.Г.** – доктор юридичних наук, професор;
Заступник
головного редактора: **Клюєв О.М.** – доктор юридичних наук, професор;
Відповідальний секретар: **Ненько С.С.** – кандидат юридичних наук, відповідальний секретар, професор.
Редакційна колегія:

Чеботарьова Г.В. – доктор юридичних наук, професор;
Попович Є.М. – доктор юридичних наук, професор;
Предмесніков О.Г. – доктор юридичних наук, доцент;
Ліпкан В.А. – доктор юридичних наук, професор;
Ковбас І.В. – доктор юридичних наук;
Кантор Н.Ю. – кандидат юридичних наук, доцент;
Копельців-Левицька Є.Д. – кандидат юридичних наук, доцент;
Маслова Я. І. – доктор юридичних наук;
Паламарчук Г.В. – кандидат юридичних наук;
Проць О.Є. – кандидат юридичних наук, доцент;
Рачинська І.М. – кандидат юридичних наук, доцент;
Риженко І.М. – кандидат технічних наук, доцент;
Рязанов М.Ю. – кандидат юридичних наук, доцент;
Тимчишин А.М. – доктор юридичних наук, доцент;
Чувакова Г.М. – кандидат юридичних наук, доцент;
Кубасенко А.В. – кандидат юридичних наук, доцент;
Ульянов О.І. – кандидат юридичних наук, доцент;
Цехан Д.М. – доктор юридичних наук, професор;
Борко А.Л. – доктор юридичних наук, професор;
Бараненко Д.В. – доктор юридичних наук, професор;
Барчук В.О. – доктор філософії в галузі права;
Мандзик П.І. – кандидат юридичних наук, начальник юридичного відділу,
ТОВ «Паливно-торгова фірма «Центр»;
Шані (Ехуд) Роффех – доктор філософії з права, професор (Ізраїль).

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕнь

Бичков І.Г.

Внутрішнє переконання як ціннісна правова категорія та її вплив на професійну правосвідомість суддів у правозастосовчому процесі..... 7

Пузирний В.Ф.

Трансформація компетенції та відповідальності органів публічної влади в період воєнного стану: теоретико-правовий аналіз..... 15

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Кучук А.М.

Захист корпоративних прав учасників господарських товариств: проблеми правозастосування..... 22

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Харитонов О.І., Бааджи Н.П., Кирилюк А.В., Галупова Л.І.

Академічна доброчесність і професійна етика в умовах цифровізації..... 29

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Афанасенко М.І.

Конфлікт інтересів у публічних закупівлях: правові механізми запобігання, виявлення та наслідки для процедури..... 37

Кравцова Т.М., Мазепа Д.Р., Ясинська К.І.

Судовий контроль у справах про адміністративні правопорушення: теорія та судова практика..... 49

Миронюк С.А.

Організаційно-правові форми забезпечення реалізації методик реабілітації військовослужбовців в Україні..... 59

Ненько С.С.

Державна регуляторна політика у системі публічного адміністрування підприємництва під час воєнного стану в Україні..... 68

Олійник А.В.

Поняття і система джерел адміністративного права у наукових дослідженнях: проблеми визначення та критерії розмежування..... 80

Савельєва І.В., Скальський П.П.

Роль неурядових громадських організацій у захисті прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні..... 87

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Козаченко В.В., Сімонова В.Г.

Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та недоторканності. Можливість запобігання шляхом хімічної стерилізації..... 95

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Танчик К.А.

Тактико-криміналістичні засади використання медіа при розслідуванні кримінальних правопорушень..... 103

Тарасюк С.М.

Загальні засади кримінального провадження як гарантійний механізм застосування заходів процесуального примусу..... 110

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

Присяжнюк А.Г.

Штучний інтелект у судовій експертизі: межі застосування та стандарти перевірки..... 118

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Аргат Я.П., Єфремова І.І., Ломакіна І.Ю., Настіна О.І.

Правовий статус особи в римському праві та його трансформація в сучасному цивільному й трудовому праві: можливості дослідження в юридичних клініках..... 127

Бехруз Х.Н., Редченко Я.О.

Світовий досвід правового регулювання цифрових валют: порівняння моделей ЄС, США та Азії..... 134

Бобріченко В.В.

Історичний досвід Нюрнберзького трибуналу, питання встановлення юрисдикційних меж..... 142

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.27.15>**Аргат Я.П.**

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2993-9735>

Єфремова І.І.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4831-508X>

Ломакіна І.Ю.

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9184-0862>

Настіна О.І.

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6331-7222>

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ В РИМСЬКОМУ ПРАВІ ТА ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЯ В СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ Й ТРУДОВОМУ ПРАВІ: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЮРИДИЧНИХ КЛІНІКАХ

Вступ. Актуальність дослідження правового статусу особи зумовлена тим, що розуміння природи юридичної особи та її прав і обов'язків є фундаментальним для будь-якої правової системи. На перший погляд може здатися, що римське право – це "мертва" матерія, цікава лише історикам. Але це ілюзія. Коли сучасний юрист бере до рук Цивільний кодекс України, він фактично читає переосмислений римський текст. Фундаментальне питання будь-якої правової системи – хто така "особа"? Як держава визначає, хто має права, а хто – ні?

Парадокс нашої правової системи полягає в тому, що структурно ми стоїмо на плечах рим-

ських юристів, але ідеологічно ми пішли в абсолютно протилежний бік. Рим будував право на нерівності та привілеях, тоді як сучасна Україна будує його на рівності та гідності. Саме тому особливий інтерес становить простеження еволюції правового статусу особи – від античних уявлень до сучасного цивільного й трудового права та їх практичного застосування, зокрема в діяльності юридичних клінік. У цій роботі ми простежимо цей шлях: від жорстких римських статусів до захисту прав кур'єра Glovo в сучасній юридичній клініці.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є простеження еволюції право-

вого статусу особи від римського права до сучасного цивільного та трудового законодавства України, визначення особливостей трансформації ключових інститутів правосуб'єктності та оцінка практичного значення цих змін для правозастосування і діяльності юридичних клінік.

Для досягнення цієї мети в роботі розглядаються ключові трансформації правосуб'єктності, проводиться порівняння історичних та сучасних підходів, а також аналізується вплив цих змін на практику юридичних клінік. Дослідження спрямоване на виявлення того, як історичні концепції права формували сучасні правові інститути, та на показ того, як сучасні механізми захисту прав особи реалізуються в практичній діяльності юридичних клінік і впливають на забезпечення прав та свобод громадян у цифровому та економічному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Для сучасного суспільства очевидно, що кожна народжена людина автоматично володіє правами. Проте для римського юриста така думка була б абсолютно неприйнятною. У Римі існувала глибока прірва між біологічним існуванням (*homo*) та юридичною сутністю (*persona*). Це означало, що людина могла народитися фізично живою, але юридично залишатися “невидимою” для права, якщо не мала відповідного статусу [1].

Правосуб'єктність у Римі будувалася за принципом *status tripartitus* – трьох ключових елементів, необхідних для того, щоб особа могла мати повні права (*caput habere*) [1]. Втрата хоча б одного з цих елементів обмежувала або повністю позбавляла правоздатності. Така складна структура підкреслює, що право розглядало особу не як природну даність, а як результат юридичних та соціальних критеріїв.

Перший елемент – свобода (*libertas*). Вільна людина мала правоздатність, раб – ні [1]. Свобода визначала можливості особи у суспільстві та її юридичну роль. Раб у римському праві був об'єктом, майном (*res*), він не міг бути учасником судових процесів,

укладати угоди чи самостійно володіти майном [1]. Розуміння цього допомагає оцінити, наскільки сучасне право пішло вперед, визнавши гідність кожної людини безумовною.

Другий елемент – громадянство (*civitas*). Навіть якщо людина була вільною, це не означало рівні права з іншими. Римське громадянство нагадувало закритий клуб. Лише *cives Romani* мали повний доступ до цивільного права, могли укласти шлюби за римським звичаєм та здійснювати комерційні угоди; інші – *latini* або *peregrini* – користувалися спрощеним правом народів і мали обмежену правоздатність [1]. Лише едикт Каракалли 212 року н.е. значною мірою уніфікував права та розширив їх на все населення імперії [2].

Третій елемент – стан у родині (*familiae status*). У Римі громадський ранг не гарантував приватної автономії. Людина могла бути консулом, командувати легіонами, але залишатися під владою батька (*paterfamilias*) у приватному житті [4]. Власність та юридична самостійність приходили лише зі смертю глави родини або через спеціальні процедури звільнення. Таке підпорядкування показує, що юридична особа у Римі існувала не сама по собі, а у контексті соціальних і родинних зв'язків.

Ще одним аспектом римського права була можливість втрати статусу (*capitis deminutio*). Статус не був постійним і його можна було втратити через полон, ув'язнення або інші юридичні обставини [3]. Найсерйозніший вид втрати правоздатності – втрата свободи – прирівнювався до юридичної смерті. Людина фактично зникала для права, демонструючи суворе розуміння правосуб'єктності як умовної, а не абсолютної категорії.

Історичні джерела показують, що ці три елементи – свобода, громадянство та стан у родині – формували цілісну картину правової особи [1]. Вони не тільки визначали права та обов'язки, а й регулювали соціальні ролі, відносини між людьми та структуру суспільства. Порівняння з сучасними концепціями

прав людини показує величезний розрив між давньою ідеєю привілейованої особи і сьогодишньою універсальною рівністю.

Таким чином, римська модель правосуб'єктності заклала фундамент, на якому сучасне цивільне та трудове право створює свої принципи, але з кардинально іншою метою: захистом гідності, рівності та свободи кожної людини незалежно від її походження, соціального статусу чи родинних зв'язків.

Перенесімося у сучасність та відкривмо Цивільний кодекс України. Тут ми знову зустрічаємо знайомі терміни: правоздатність, дієздатність, опіка. На перший погляд, схожість із римськими категоріями може створити ілюзію непорушної спадковості. Проте зміст цих понять зазнав радикальної трансформації.

Одним із головних досягнень сучасного цивільного права є відмова від "статусного" підходу. У Римі правоздатність залежала від соціального статусу, громадянства та сімейного положення, тоді як сьогодні вона виникає автоматично з моменту народження. Кожна людина, незалежно від статі, походження чи майнового стану, отримує права на спадщину та особисті немайнові блага. Навіть новонароджене немовля стає повноцінним суб'єктом цивільного права, що демонструє кардинальний розрив із римською традицією, де права обмежувалися соціальним становищем [5].

Особливо цікавим є розвиток інститутів опіки (*tutela*) та піклування (*cura*). У Римі піклування над марнотратником (*cura prodigi*) встановлювалося не з милосердя до особи, а для захисту майна роду та спадкоємців [10]. Закон переживав через ризик втрати майна, а не через добробут людини [9]. Сьогодні в Україні закон дозволяє обмежити дієздатність особи, яка зловживає алкоголем чи азартними іграми, але головна мета вже інша – соціальна і гуманістична. Закон намагається захистити саму людину від саморуйнування та її сім'ю від матеріальної скрути. Таке перетворення демонструє зрушення фокусу від економічного інтересу до захисту прав та гідності особи.

Ще одна важлива трансформація стосується юридичних осіб. Римляни інтуїтивно усвідомлювали існування колективів людей, таких як муніципії чи колегії, але не виділяли їх як окремі суб'єкти права. Сучасне українське право чітко визначає юридичну особу, створюючи "юридичну фікцію" [5, 8]. Це дозволяє компаніям працювати автономно, відокремлюючи майно підприємства від власника і запроваджуючи концепцію обмеженої відповідальності, що була б неможливою у патріархальному Римі, де борги сина часто падали на батька.

Звертає на себе увагу і гуманізація сімейних та майнових відносин. Якщо в Римі автономія індивіда у родині була обмежена підпорядкуванням *paterfamilias*, то в сучасному українському праві кожна особа, незалежно від віку чи родинного статусу, має право володіти майном, вступати у цивільні угоди та розпоряджатися своїми інтересами [5]. Цей принцип забезпечує рівність і захист особистих прав у приватній сфері, що є ключовим елементом правової системи ХХІ століття.

З цього випливає, що сучасне цивільне право трансформувало римські категорії статусу, зберігаючи лише термінологію, а суть і цілі радикально змінилися. Від контролю майна та обмеження прав окремих груп населення воно перейшло до принципу рівності, гідності та соціальної захищеності кожної людини. Ця трансформація є надзвичайно важливою для юридичних клінік, де студенти можуть порівнювати історичні і сучасні моделі права, аналізувати реальні кейси та застосовувати знання на практиці, спостерігаючи, як давні концепції набувають нового життя в сучасному суспільстві.

Однією з найбільш значущих трансформацій правової системи стала сфера праці. У римському праві ставлення до найманої праці було досить зверхнім, а подекуди навіть презирливим. Для римського юриста найм вільного робітника (*locatio-conductio operarum*) юридично майже не відрізнявся від найму тяглової худоби; працівник розглядався ско-

ріше як ресурс, ніж як суб'єкт правових відносин [12].

Працівник «здавав себе» в оренду, продаючи свій час та фізичну силу, проте майже не мав жодних прав. Якщо він захворів – відповідальність лежала на ньому, а розірвання угоди роботодавцем залишало його беззахисним. Така історична несправедливість характерна для римських договорів найму послуг [13].

Ця ситуація стала каталізатором формування сучасного трудового права України. У сучасній системі, закріпленій у Кодексі законів про працю України (КЗпП), праця вже не розглядається як товар, а працівник – як суб'єкт, наділений правами та соціальними гарантіями [11].

Сьогодні людина, що виконує роботу, отримує правову охорону: гарантовані відпустки, лікарняні, оплачувану працю, соціальні пільги та безпечні умови праці. Це демонструє фундаментальний поворот від експлуатаційних моделей до гуманістичного підходу, де на першому місці стоїть гідність та соціальний захист особи.

Але історія має здатність повторюватися по спіралі. Сучасна *gig-економіка* – платформи на кшталт Uber, Glovo чи Bolt – часто намагаються повернути нас до римських підходів. Юридично такі платформи стверджують, що кур'єр є незалежним підрядником і отримує оплату лише за результат (*locatio conductio operis*), а не як найманий працівник [14].

У реальності це означає, що людина лишасться позбавленою більшості соціальних гарантій: вона не має права на оплачувану відпустку, лікарняні, соціальне страхування або захист від одностороннього розірвання договору [14, 15]. Таким чином, сучасні технології ставлять під сумнів досягнення століть, повертаючи працівника до ролі «об'єкта» економічного обігу, а не суб'єкта права.

Сучасне трудове законодавство України намагається протистояти цим тенденціям. Юридичні клініки активно досліджують кейси, де кур'єри, юридично оформлені як підрядники, фактично працюють у трудових

відносинах. Студенти аналізують умови договору, фактичне виконання роботи та соціальні зобов'язання платформ, щоб довести, що за цивільним договором можуть ховатися трудові відносини [14].

Ці кейси демонструють, що сучасне трудове право – не просто формальні норми, а інструмент захисту реальної людини у цифровому та економічному світі.

Цікаво, що ця проблема відображає історичну спадщину римського права: понад два тисячоліття тому працю розглядали як об'єкт, а людину – як ресурс. Сьогодні завдання закону – повернути людині її суб'єктність навіть у тих сферах, де технології намагаються її нівелювати. Соціальні гарантії, страхування та права на відпочинок і безпеку – це не формальності, а реальні інструменти для відновлення рівноваги між економічними інтересами роботодавця та правами працівника.

Це дає підстави стверджувати, що трансформація трудового права відображає історичну еволюцію: від римських контрактних підходів та відсутності прав працівників до сучасної системи, де працівник – суб'єкт, а не об'єкт, має захищені законом права та гарантії для гідної праці. Саме через такі порівняння історичних і сучасних моделей студенти та практики юридичних клінік можуть бачити, як право еволюціонує та адаптується до нових реалій.

Висновки. Підсумовуючи досліджене, можна сказати, що правовий статус особи – це не просто історичне поняття, а жива структура, яка еволюціонує разом із суспільством. Українське право дійсно черпає сили з римських концепцій: ми використовуємо знайомі терміни, логіку побудови норм, навіть деякі принципи організації правових інститутів. Розуміння цієї спадкоємності допомагає нам краще бачити, як формується сучасна правова архітектура і чому деякі стародавні ідеї залишаються актуальними навіть сьогодні.

Однак зміст цих форм зазнав революційних змін. Поняття "особа" більше не є при-

вілеєм для обраних, а невід'ємним правом кожного. Сучасне право відкидає дискримінаційні підходи та ставить у центр не майно чи статус, а гідність і права людини. І це не лише теорія – це реальна зміна у практичному житті людей, які отримують захист у найрізноманітніших ситуаціях.

Юридичні клініки показують, що ці питання зовсім не залишилися в минулому. Кожен кейс – від захисту прав кур'єра в умовах гіг-економіки до допомоги тим, хто опинився в кризових обставинах, – демонструє, що боротьба за права і справедливість триває. Це дозволяє студентам і практикам від-

чути зв'язок між історією та сучасністю, між давньоримськими концепціями і щоденними юридичними реаліями.

Особисто я бачу в цьому надзвичайну цінність: знання римського фундаменту дає не лише розуміння термінів і норм, а й відчуття глибокої логіки права, його здатності змінюватися разом із суспільством. Це дозволяє оцінити сучасне право як живий механізм, здатний адаптуватися, захищати і підтримувати людину в нових умовах. Саме таке бачення робить правову освіту і практику в юридичних клініках справді актуальними та потрібними сьогодні.

Анотація

У статті досліджується проблема трансформації правового статусу особи в умовах збереження римської правової спадщини та одночасного розвитку сучасного цивільного й трудового права України. Незважаючи на спадковість правових конструкцій і термінології, зміст правосуб'єктності зазнав істотних змін, що зумовлює потребу в історико-правовому, порівняльному та аналітичному дослідженні. Метою статті є простеження еволюції правового статусу особи від римського права до чинного законодавства України, визначення особливостей трансформації ключових інститутів, а також аналіз практичного значення цих змін для правозастосування та діяльності юридичних клінік у сучасних умовах.

У процесі викладу основного матеріалу проаналізовано римську статусну модель правосуб'єктності, що ґрунтувалася на поєднанні свободи, громадянства та сімейного стану, розкрито умовний і нерівний характер прав особи в античному правопорядку, охарактеризовано інститути *capitis deminutio*, опіки та піклування. Окрему увагу приділено трансформації зазначених підходів у сучасному цивільному праві України, де правоздатність визнається універсальною та невід'ємною з моменту народження, а правове регулювання спрямоване на захист гідності, свободи та рівності людини. Також досліджено еволюцію правового регулювання праці – від римських договорів найму послуг до сучасного трудового законодавства України, а також оцінено вплив гіг-економіки та цифрових платформ на реалізацію трудових прав та соціальних гарантій.

Зроблено висновок, що сучасне українське право, зберігаючи римську правову спадковість на рівні форми, наповнює її принципово новим гуманістичним змістом. Обґрунтовано значення історико-правового підходу для правової освіти та практики юридичних клінік як ефективного інструменту захисту прав людини в умовах трансформації правової реальності та розвитку нових соціальних і економічних відносин.

Ключові слова: правовий статус особи, римське право, трансформація цивільного права, трудові відносини в Україні, юридичні клініки.

Arhat Ya.P., Yefremova I.I., Lomakina I.Yu., Nastina O.I. Legal status of a person in Roman law and its transformation in modern civil and labor law: research opportunities in legal clinics

Abstract

The article examines the problem of transformation of the legal status of a person in the conditions of preservation of the Roman legal heritage and simultaneous development of modern civil and

labor law of Ukraine. Despite the heredity of legal structures and terminology, the content of legal personality has undergone significant changes, which necessitates the need for historical and legal, comparative and analytical research. The purpose of the article is to trace the evolution of the legal status of a person from Roman law to the current legislation of Ukraine, to determine the features of the transformation of key institutions, as well as to analyze the practical significance of these changes for law enforcement and the activities of legal clinics in modern conditions.

In the process of presenting the main material, the Roman status model of legal personality, which was based on the combination of freedom, citizenship and family status, was analyzed, the conditional and unequal nature of the rights of a person in the ancient legal order was revealed, and the institutions of *capitis deminutio*, guardianship and trusteeship were characterized. Special attention is paid to the transformation of these approaches in modern civil law of Ukraine, where legal capacity is recognized as universal and inalienable from the moment of birth, and legal regulation is aimed at protecting the dignity, freedom and equality of a person. The evolution of legal regulation of labor is also studied – from Roman contracts for the employment of services to modern labor legislation of Ukraine, and the impact of the gig economy and digital platforms on the implementation of labor rights and social guarantees is also assessed.

The conclusion is made that modern Ukrainian law, while preserving the Roman legal heritage at the level of form, fills it with a fundamentally new humanistic content. The importance of the historical and legal approach for legal education and the practice of legal clinics as an effective tool for protecting human rights in the context of the transformation of legal reality and the development of new social and economic relations is substantiated.

Key words: legal status of a person, Roman law, transformation of civil law, labor relations in Ukraine, legal clinics.

Список використаної літератури:

1. Roman law: status libertatis, civitatis, familiae as elements of legal personhood. Oxford Bridge Notes. Стаття з узагальненням трьох статусів у праві особи: свобода, громадянство, сімейний стан. URL: <https://surl.li/rcstqq>.
2. Constitutio Antoniniana (Edict of Caracalla, AD 212). Опис едикту імператора Каракалли 212 р. н. е., яким усім вільним людям у Римській імперії було проголошено римське громадянство з відповідними цивільними правами. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Constitutio_Antoniniana.
3. Capitis deminutio – поняття та три види втрат правового статусу. Детальне пояснення втрати статусів, включно з втратою свободи та її юридичними наслідками. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Capitis_deminutio.
4. Persons in Roman law: familiae status та paterfamilias. Джерело підтверджує сімейний статус і підпорядкування в родині як частину правосуб'єктності. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Status_in_Roman_legal_system.
5. Цивільний кодекс України: Кодекс законів про цивільні права та обов'язки, затверджений Верховною Радою України 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Коментарі та статті до Цивільного кодексу України щодо обмеження цивільної дієздатності фізичних осіб. URL: <https://data.rada.gov.ua/ogd/zak/perv/text/d119580.htm>.
7. Опіка та піклування у ЦК України: правові аспекти та практика застосування / правова енциклопедія «Праводник», 2020. URL: <https://pravodnik.com/law/111/>.
8. Юридичні особи та їх правоздатність в сучасному цивільному праві України / Аналітичний огляд, 2021. Розглядає поняття юридичної особи, автономність майна, обмежену відпові-

- дальність, права та обов'язки юридичних осіб згідно ст. 80–92 ЦК України. URL: <https://patrul.in.ua/doc/kod/cku/g-7-tsku/>.
9. Guardianship in Roman law: tutela та cura / Rais Education, 2024. Докладний аналіз римських інститутів опіки (*tutela*) та піклування (*cura*), зокрема захист майна і неповнолітніх/недієздатних осіб, порівняння з сучасним правом. URL: <https://rais.education/wp-content/uploads/2024/05/0374.pdf>.
 10. Tutela (Roman law) / Wikipedia, The Free Encyclopedia, 2024. Опис римського інституту опіки (*tutela*), категорії підопічних, функції опікунів, історичні аспекти. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Tutela>.
 11. Кодекс законів про працю України (КЗпП), затверджений Верховною Радою України 10.12.1971 № 322-VIII. – Містить норми про трудові права, соціальні гарантії, відпустки, лікарняні та безпечні умови праці. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
 12. Договір найму (*locatio-conductio*) у римському праві: поняття та юридичні ознаки – Розгляд *locatio-conductio operarum* як договору найму робочої сили у Стародавньому Римі. URL: https://pidru4niki.com/1368042849774/pravo/dogovir_naumu_orendi.
 13. Tomáš Zámečník, Reflections on Labour Relations in Roman Law: Contract of Hire of Services (*locatio-conductio operarum*), AUC Iuridica, Issue 65(1), 2019 – аналіз договору *locatio-conductio operarum* у рамках римського права, систематизація найму послуг та його правових наслідків. URL: <https://surl.li/twvxoc>.
 14. Верховний Суд України, *Праця на онлайн-платформах (Uber, Uklon, Bolt, Glovo etc.): трудові vs цивільні відносини*, 27.01.2022. Аналітика судових критеріїв розмежування трудових і цивільно-правових відносин на цифрових платформах. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1247441>.
 15. *Some relevant aspects of locatio conductio regarding the model of remunerated service contracts in Roman law*. Revista Derecho (Severín Fuster) – сучасний аналіз договору *locatio-conductio* як контракту на платні послуги в римському праві. URL: <https://revistaderecho.ucn.cl/index.php/revista-derecho/article/view/1818>.

Дата надходження статті: 30.11.2025

Дата прийняття статті: 16.12.2025

Опубліковано: 26.12.2025

УДК 341.9:347.374:336.74:34.05 (4+73+5)
 DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.27.16>

Бехруз Х.Н.

*доктор юридичних наук,
 професор,*

*завідувач кафедри міжнародного та європейського права
 Національний університет «Одеська юридична академія»*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3218-8955>

Редченко Я.О.

*аспірант кафедри міжнародного та європейського права
 Національний університет «Одеська юридична академія»*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9261-0862>

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ: ПОРІВНЯННЯ МОДЕЛЕЙ ЄС, США ТА АЗІЇ

Постановка проблеми. Сучасний розвиток фінансових технологій призвів до виникнення цифрових валют, які стали новим інструментом обігу вартості та інноваційним елементом фінансових систем. Водночас їх правове регулювання залишається надзвичайно складним і неоднозначним явищем, що перебуває на перетині фінансового, цивільного та інформаційного права. Відсутність уніфікованої термінології, різні підходи до класифікації активів та неоднозначність правового статусу цифрових валют створюють численні проблеми для законодавців, регуляторів та ринкових учасників.

Проблема посилюється через різну природу цифрових валют: класичні криптовалюти, стейблкоїни та державні цифрові валюти (CBDC) мають відмінні функції, рівень волатильності та ризики для фінансової системи. Це ускладнює застосування традиційних правових норм і потребує створення нових, адаптивних механізмів регулювання, здатних враховувати технологічні, економічні та соціальні аспекти.

Отож перед сучасним правовим регулюванням цифрових валют постає завдання:

розробити ефективні моделі, які забезпечують баланс між стимулюванням інновацій, захистом прав учасників ринку та гарантією фінансової стабільності. Дослідження світового досвіду, зокрема моделей ЄС, США та провідних азійських країн, дозволяє виявити ключові підходи до класифікації активів, контролю ризиків і інтеграції державних і приватних інструментів у національні платіжні системи.

Порівняльно-правовий аналіз вітчизняних та міжнародних джерел та літератури свідчить про активне дослідження феномену цифрових валют у різних правових контекстах. О. Ю. Юдін (2025) [1] розглядає визначення криптовалют та їх особливості у господарському праві, підкреслюючи складність класифікації та застосування існуючих правових норм. М. О. Червяков (2025) [2] систематизує поняття цифрових валют у цивільному праві, виділяючи криптовалюту, стейблкоїни та цифрові валюти центрального банку, що узгоджується з підходами Р. І. Самсіна (2024) [3] щодо класифікації віртуальних активів.

Мета дослідження полягає у вивченні світового досвіду правового регулювання циф-